

บทที่ 8

สื่อการเรียนการสอนภาษาไทย

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ล้วนแต่มีความสำคัญทั้งสิ้น โดยเฉพาะกลุ่มทักษะภาษาไทย ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก ครูจำเป็นต้องให้ความสนใจและศึกษาเป็นพิเศษ นอกจากจะต้องศึกษาตัวผู้เรียนแล้ว ยังต้องศึกษาเนื้อหา จุดประสงค์ วิธีการ กิจกรรม สื่อการเรียนการสอน นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการเรียนการสอนภาษาไทย อย่างหลากหลาย เพื่อจะนำมาใช้ช่วยการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สื่อการเรียนการสอนจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือเกิดการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นสิ่งเร้าที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตอบสนอง นอกจากนี้ครูผู้สอนยังจำเป็นต้องหานวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าในปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม เพื่อจะได้นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนภาษาไทยให้บรรลุจุดประสงค์ตามที่มุ่งหวังไว้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันอย่างสูงสุด

ความหมายของสื่อการเรียนการสอนภาษาไทย

สื่อการเรียนการสอนภาษาไทย หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ หรือวิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างมีจุดประสงค์ที่แน่นอน เพื่อช่วยเร้า ส่งเสริม กระตุ้น และจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนรู้ภาษาไทยให้ดียิ่งขึ้น

ลักษณะของสื่อการเรียนการสอนภาษาไทย

สื่อการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้น ควรมีลักษณะดังนี้

1. ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี สื่อประเภทนี้เป็นสื่อที่ครูจัดทำขึ้นใช้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเหมาะสมกับวัยและพื้นฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเรียนโดย

การปฏิบัติด้วยตนเองมากขึ้น สื่อประเภทนี้ได้แก่

1.1 ศูนย์การเรียนรู้ เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด โดยอาศัยสื่อการสอนแบบประสมและหลักการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ อีกทั้งเป็นการเรียนตามเอกัตภาพเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ สามารถตรวจสอบผลการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทันที ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จ

1.2 บทเรียนสำเร็จรูปหรือบทเรียนโปรแกรม เป็นการสอนที่มีการวางโปรแกรมไว้ล่วงหน้าที่จะให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเอง ลงมือปฏิบัติกิจกรรมอย่างกระฉับกระเฉง ทราบข้อดีข้มทันทีที่มีความภูมิใจในความสำเร็จ ก้าวไปข้างหน้าตามความสามารถ ความสนใจ และความสะดวกของแต่ละคน

1.3 ชุดการสอน เป็นสื่อประสมที่ได้จากระบบการผลิตสื่อหลายอย่างที่สอดคล้องกับวิชา หน่วยหัวเรื่อง และวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยให้เกิดการเปลี่ยน พฤติกรรมการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทำให้เกิดแรงจูงใจที่ดี สื่อประเภทนี้เป็นสื่อที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกอยากเรียน ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งต่าง ๆ สื่อประเภทนี้ได้แก่ รูปภาพ สไลด์ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง หนังสืออ่านประกอบ หนังสือส่งเสริมการอ่าน ของจริง ฯลฯ จะช่วยเร้าความสนใจของผู้เรียน ตอบสนองความต้องการ เปลี่ยนบรรยากาศ ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และทำให้เกิดการเรียนรู้ทางภาษาในทุก ๆ ด้านไปพร้อม ๆ กัน

3. ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น สื่อประเภทนี้ได้แก่ สื่อประเภทที่สามารถแปลงนามธรรมให้เป็นรูปธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่ครูสอนได้ง่ายขึ้น เร็วขึ้น และตรงความเป็นจริง เช่น ครูอธิบายถึงความไพเราะของบทร้อยกรองในวรรณคดีไทย ว่ามีความไพเราะไปต่าง ๆ นานากัน แต่ถ้าครูมีตัวอย่างบทร้อยกรองมาให้ผู้เรียนได้อ่านและสนทนาถึงความไพเราะของบทร้อยกรองจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ทันที เข้าใจตรงกันและถูกต้อง อีกทั้งยังช่วยประหยัดเวลาในการสอนด้วย

4. มีความเหมาะสมในการใช้สอนภาษาไทย สื่อที่จะมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยควรมีความเหมาะสมในหลาย ๆ ด้าน เช่น ใช้สะดวก สื่อความหมายได้ถูกต้อง มีขนาดหรือจำนวนพอเหมาะกับจำนวนผู้เรียน มีราคาถูก หาง่าย ทำง่าย ถ้า

เป็นตัวอักษรจะต้องเขียนถูกต้องตามหลักเกณฑ์ ชัดเจน อ่านง่าย ตัวโต วิธีการใช้ไม่ยุ่งยากหรือ สลับซับซ้อน

5. ทำให้ผู้เรียนจดจำสิ่งที่เรียนได้นาน เช่น ข้อคิดที่ได้จากนิทาน ความรู้เนื้อหาและความประทับใจที่ได้จากการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

6. เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์แก่ผู้เรียน การที่ผู้เรียนได้เห็นสื่อที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี ทั้งที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับบทเรียนที่เรียน และความคิดสร้างสรรค์ที่แตกแยกแขนงนอกเหนือออกไป

ประเภทของสื่อการเรียนการสอนภาษาไทย

สื่อที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนภาษาไทยที่นิยมใช้กันทั่ว ๆ ไป มี 3 ประเภท คือ

1. สื่อสำเร็จรูป สื่อสำเร็จรูปเป็นสื่อที่ครูเป็นผู้จัดหา มา อาจโดยการซื้อหรือขอ การสนับสนุนจากหน่วยงาน บริษัท หรือบุคคล เช่น ของจริง ของจำลอง พจนานุกรม ตราขาย วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์ เทปบันทึกเสียง ฯลฯ

2. สื่อที่ทำขึ้นใช้เอง สื่อที่ทำขึ้นใช้เองนี้ ครูอาจเป็นผู้จัดทำหรือให้ผู้เรียนช่วยทำ หรือร่วมกันทำก็ได้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น สมุดภาพ บัตรคำ แผนภูมิ รูปภาพ อุปกรณ์การเล่นเกมนต่าง ๆ กระเป๋าหนัง สมุดประสมคำ แป้นหมุนสะกดคำ หุ่นถูงหรือ หุ่นมือ หน้ากาก ฯลฯ

3. วิธีการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ วิธีการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูผู้สอน จะใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยนั้น ครูผู้สอนจะใช้อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ เนื้อหาที่จะสอนในแต่ละแผนการสอน และจุดประสงค์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการ เรียนตลอดเวลา เรียนและร่วมทำกิจกรรมอย่างมีความสุขสนุกสนาน สำหรับการเลือกใช่วิธีการ สอนและกิจกรรมนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของครูผู้สอนเป็นสำคัญ

บทบาทของสื่อการเรียนการสอน

ในกระบวนการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนนั้นไม่ใช่สิ่งที่เพิ่มเติมเข้ามาในกระบวนการ ไม่ใช่สิ่งที่มีก็ใช้ ไม่มีก็ไม่ใช้ หรือใช้ก็ได้ ไม่ใช้ก็ได้ แต่สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในกระบวนการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างดี สื่อมีหลายรูปแบบ ในการเรียนการสอนนั้นควรให้ผู้เรียนทั้งรู้ เข้าใจ จำ และคิดเป็น ดังนั้นในการที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์หลาย ๆ อย่าง หลาย ๆ ระดับ ย่อมต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอนหลายรูปแบบที่เหมาะสมจะให้กับผู้เรียน เพราะเขาจะต้องเป็นผู้เรียนและเป็นผู้รับผิดชอบของตัวเอง

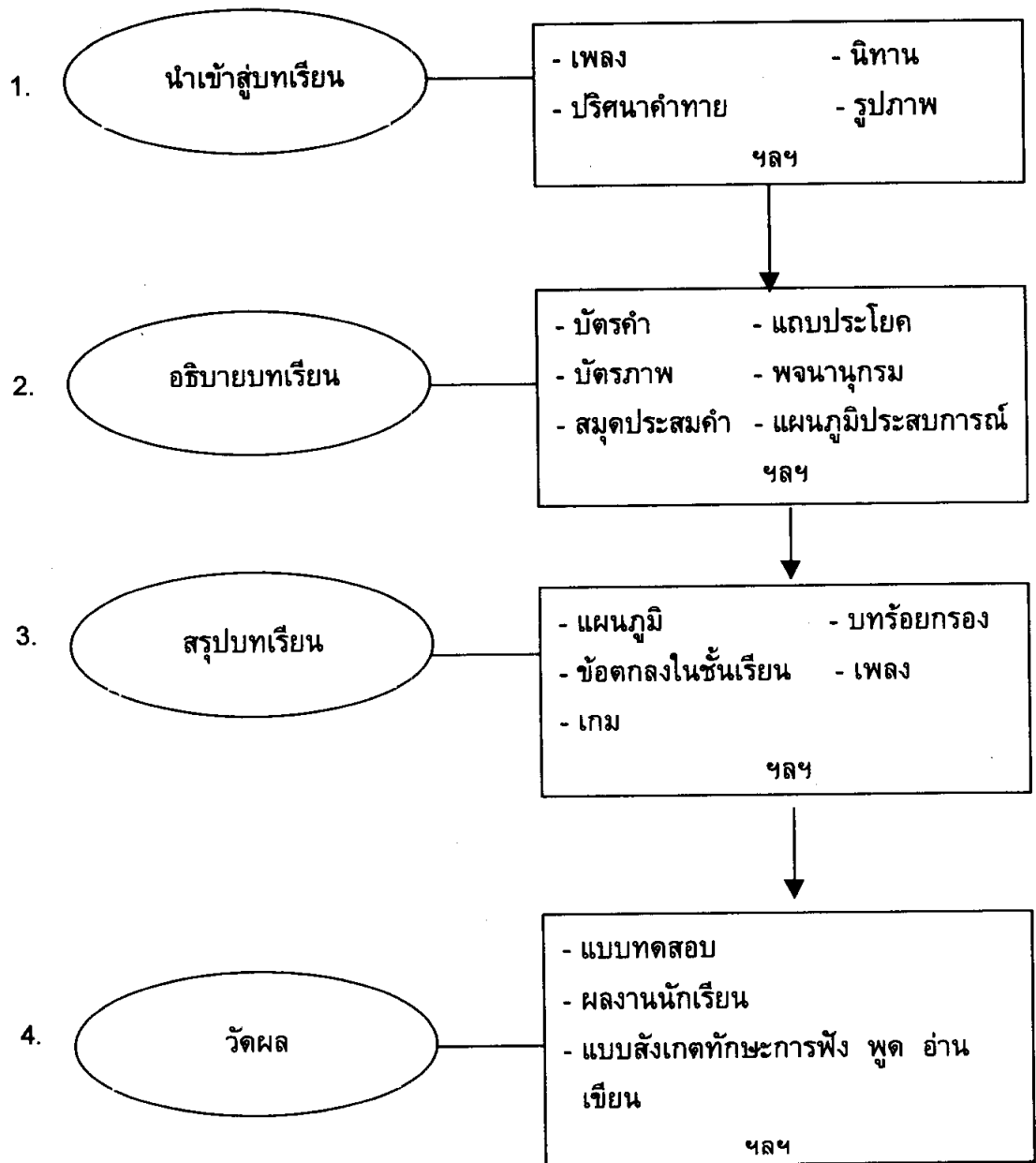
การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนนั้น ครูควรจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ดังนั้นการเลือกสื่อมาใช้ประกอบการเรียนการสอนควรจะคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. เหมาะสมและสอดคล้องกับเรื่องที่จะสอน และตรงกับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้
2. เหมาะสมกับระดับอายุ และสติปัญญาของผู้เรียน
3. ตรงกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
4. เร้าใจให้ผู้เรียนสนใจ
5. ช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวิชาภาษาไทย
6. ช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์กว้างขวางขึ้น
7. ราคาไม่แพง หาง่าย และสามารถใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่า

ขั้นตอนการใช้สื่อการเรียนการสอน

ครูสามารถนำสื่อการเรียนการสอนใช้ประกอบการเรียนได้ทุกขั้นตอนตั้งแต่การนำเข้าสู่บทเรียน อธิบายบทเรียน สรุปบทเรียนและการวัดผล ผังแผนภูมิ

สื่อการเรียนการสอนที่ควรจัดทำ

สื่อการเรียนการสอนภาษาไทยส่วนใหญ่ที่ครูผู้สอนมักจะเป็นผู้ทำขึ้นเอง หรือให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทำนั้น ได้แก่

- บัตรคำ
- กระดาษแผ่น
- รูปภาพ , ภาพการ์ตูน
- แถบประโยค
- แผนภูมิ
- อุปกรณ์การประสมคำแบบต่าง ๆ
- กระดาษทราย
- ประมวลคำ
- ปริศนาคำทาย
- ภาพตัดต่อ (Jig saw)
- ชุดการสอน
- ศูนย์การเรียนรู้
- บทเรียนสำเร็จรูป
- อุปกรณ์การเล่นเกม
- หน้ากาก
- หุ่นถุง , หุ่นมือ
- บัตรคำประกอบภาพ
- สมุดภาพ
- แผนภาพโครงเรื่อง
- เพลง
- ภาพปริศนา
- ป้ายนิเทศ
- แผ่นป้ายสำลี
- บัตรงาน
- แบบฝึกหัด
- แบบทดสอบ

การใช้สื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ

สื่อการเรียนการสอนภาษาไทยที่นิยมใช้กันอยู่ทั่ว ๆ ไป มีลักษณะและวิธีใช้พอสังเขปดังนี้

1. ของจริง

เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด เพราะเป็นสื่อที่ให้ประสบการณ์ตรง เช่น สอนส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้โดยนำต้นไม้มาเป็นสื่อการเรียนการสอน สอนเขียนจดหมายโดยนำจดหมายมาเป็นสื่อประกอบการอธิบาย เป็นต้น สื่อการเรียนการสอนประเภทนี้ถ้าครูได้วางแผนการสอนไว้ล่วงหน้าก็จะสั่งให้ผู้เรียนช่วยกันหามาได้ จะช่วยแบ่งเบาภาระของครูได้เป็นอย่างดี

วิธีการใช้สื่อประเภทของจริงนี้ นอกจากจะใช้ประกอบการอธิบายแล้ว ควรจัดเวลาให้ผู้เรียนได้มาสัมผัสสื่อบ้างเพื่อจะได้เกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

2. กระดานดำ

เป็นสื่อการเรียนการสอนขั้นพื้นฐานที่ครูต้องใช้ประกอบการสอน ครูควรเขียนกระดานดำให้เป็นระเบียบ สวยงาม พยายามทุกตัวต้องมีหัว ครูอาจใช้วัสดุปลายแหลมขีดเส้นบรรทัดไว้บนกระดานดำ เพื่อการเขียนจะได้มีระเบียบยิ่งขึ้น ขอล็กที่ใช้ปกติเป็นสีขาวแต่ถ้าต้องการเน้นส่วนใดของประโยคครูอาจใช้ขอล็กสีเหลือง สีแดง เขียนสลับสีขาวบ้างก็ได้

3. กระดานคำเคลื่อนที่

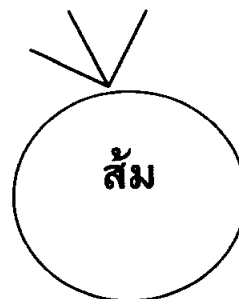
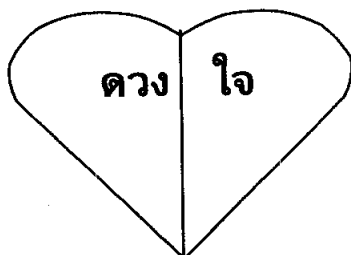
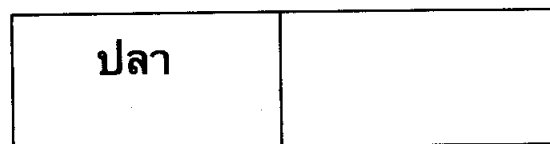
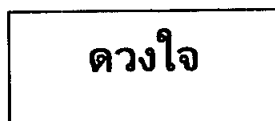
เป็นกระดานคำที่ใช้คู่กับขอล็กแต่มีขนาดเล็กกว่ากระดานคำที่ติดไว้หน้าชั้นเรียน เพราะต้องการเคลื่อนย้ายหรือหิ้วไปได้สะดวก ครูใช้เขียนแบบฝึกหัด เนื้อเพลง บทร้อยกรอง แผนภูมิ หรือแผนผังต่าง ๆ เตรียมไว้ล่วงหน้า เมื่อถึงเวลาสอนก็หยิบไปใช้ได้ทันที

4. บัตรคำ

เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ฝึกทักษะด้านการอ่าน การเขียนได้ดีและเป็นสื่อที่ครูนิยมใช้กันมาก เพราะใช้ประกอบการเรียนการสอนได้หลายลักษณะ เช่น สอนคัดลายมือ สอนคำใหม่ สอนอ่านออกเสียง สอนอ่านในใจ เล่นเกมเสริมทักษะต่าง ๆ สอนแต่งประโยค หรือสอนการต่อคำคล้องจอง เป็นต้น

บัตรคำมักนิยมทำด้วยกระดาษแข็งพอประมาณ สีอ่อน ๆ ตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 8 x 5 นิ้ว ตัวหนังสือสูง 2 นิ้ว เขียนตัวหนังสือด้วยสีเข้ม ตัวบรรจงและถูกต้อง

บัตรคำมีหลายชนิด เช่น บัตรคำอย่างเดียว บัตรคำประกอบภาพ บัตรคำรูปหัวใจ (ใช้เล่นเกมหัวใจหาคู่เพื่อสอนคำกับความหมาย) บัตรคำรูปปลา บัตรคำรูปผลไม้ (ใช้แขวนที่กิ่งไม้เพื่อเล่นเกมสอยผลไม้)

5. บัตรข้อความหรือแถบประโยค

ทำด้วยกระดาษประเภทเดียวกับบัตรคำ ความกว้างเท่ากับบัตรคำ ความยาวไม่จำกัด แล้วแต่ประโยคและข้อความที่เขียนใส่

ใช้เขียนคำสั่งให้ผู้เรียนอ่านเพื่อปฏิบัติตาม เขียนข้อความยาวๆ ให้ผู้เรียนอ่านแล้วย่อความเขียนข้อความให้ผู้เรียนหาคำที่สะกดผิด ใช้เล่นเกมต่อรูปประโยค หรือให้เล่นเกมแจกลูก เช่น

น้อง ชื่อ ข....

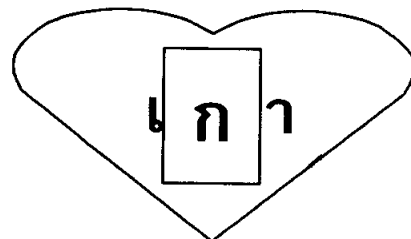
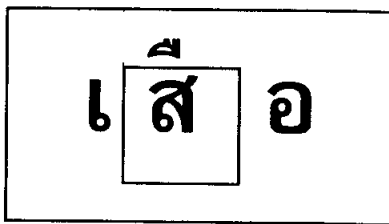
พี่ ท....การบ้าน

แม่ ล้าง จ....

หมายเหตุ เกมแจกลูกด้วยแถบประโยคคือ ให้ผู้เรียนแข่งกันหาคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะต้นที่ให้มากที่สุด ใครได้มากกว่าคนอื่น ๆ จะเป็นผู้ชนะ เช่น สมุด สบู่ ส้ม สี ฯลฯ

6. สมุดแจกลูกสะกดคำและเป็นหมุน

เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ใช้สอนหลักเกณฑ์ภาษาเกี่ยวกับการแจกลูกสะกดคำ หรือผันคำ เช่น

ใช้แจกลูกสะกดคำ เช่น สมุดแจกลูกสะกดคำถ้าเปิดไปเรื่อย ๆ จะได้คำว่า เสือ เรือ เขื่อ เจื่อ ฯลฯ และเป็นหมุนถ้าหมุนไปเรื่อย ๆ ก็จะได้คำว่า เขา เสา เรา เมา เต่า เป็นต้น สื่อการเรียนการสอนประเภทนี้จะช่วยเพิ่มจำนวนคำศัพท์ให้เด็กได้เรียนรู้มากขึ้น

7. รูปภาพ

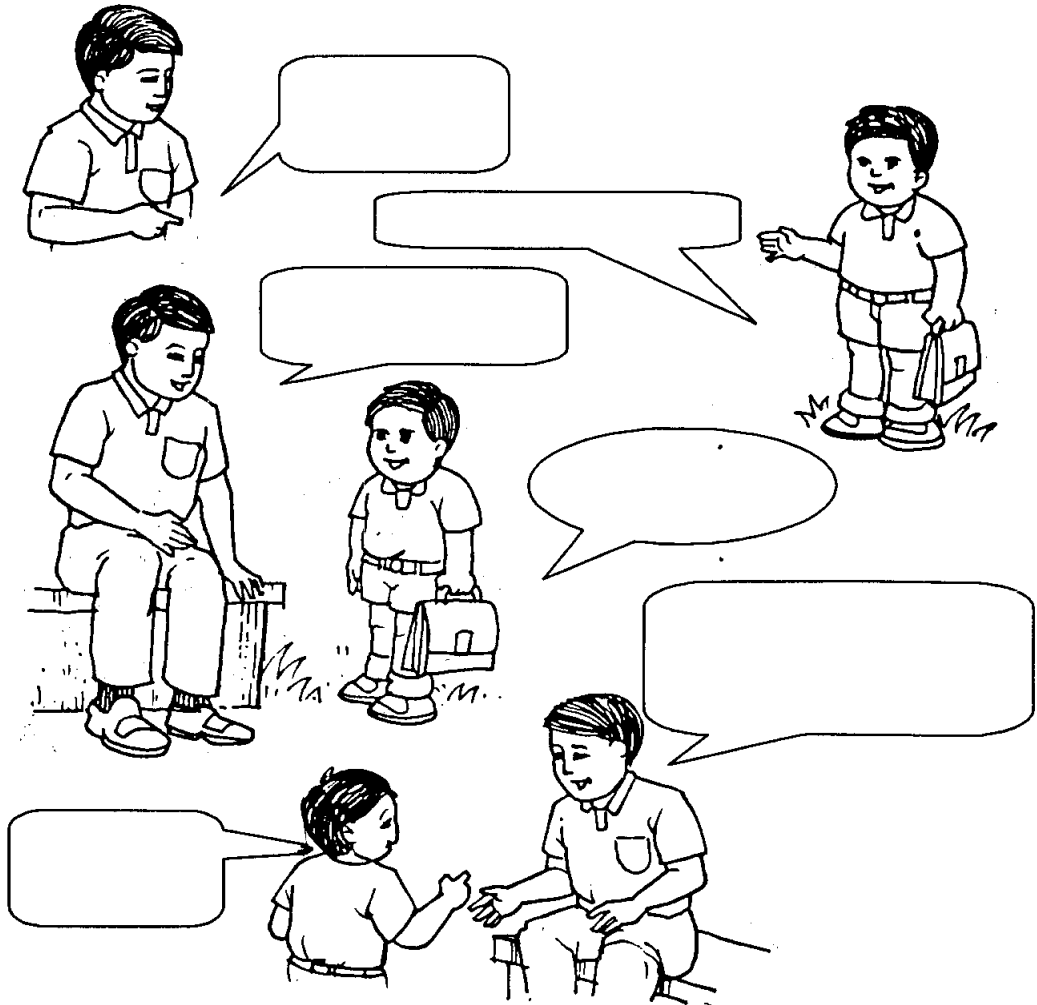
เป็นสื่อการเรียนการสอนที่หาได้ง่าย ครุณิยมรองลงมาจากบัตรคำ ภาพที่นำมาใช้ควรเป็นภาพที่ฉีกเรียบร้อยแล้ว มีสีสวยสด ขนาดโตพอที่จะให้ผู้เรียนมองเห็นได้ชัดเจน ถ้าเป็นภาพขาวดำก็ควรใช้สีหรือกระดาษติดตกแต่งรูปเพื่อให้ดูสวยงาม ถ้าเป็นเด็กเล็กควรเลือกภาพที่ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวด้วยจะดีมาก

ครูใช้ภาพฝึกการพูดปากเปล่า บรรยายภาพ แต่งประโยค เขียน เรียงความ เขียนไทย หรือใช้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทาง การเขียนด้วยภาพ เป็นต้น

8. ภาพการ์ตูน

ครูอาจวาดภาพการ์ตูนใช้เอง หรือหามาจากหนังสือพิมพ์รายวัน วารสาร สำหรับเด็ก หนังสือการ์ตูนก็ได้

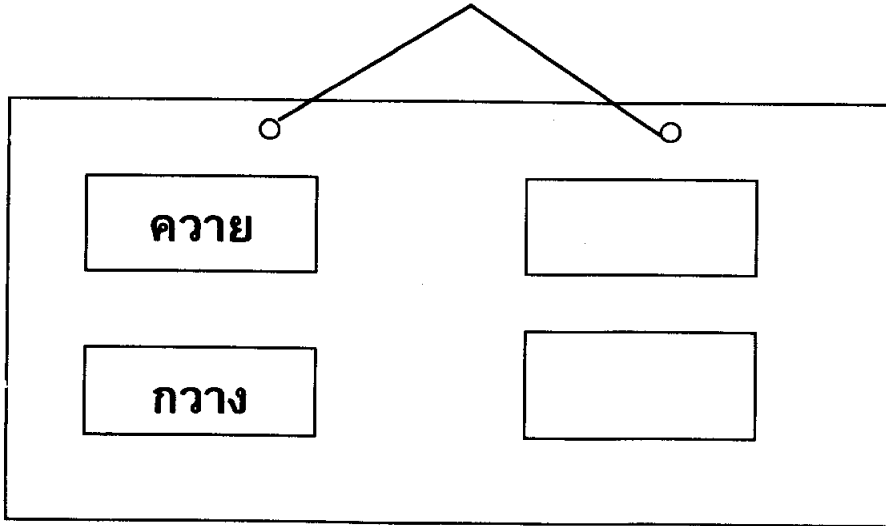
ครูสามารถนำการ์ตูนมาเป็นสื่อการเรียนการสอนได้ เช่น ใช้นำเข้าสู่ การเรียนด้วยการให้การ์ตูนสนทนาเรื่องที่กำลังจะสอน ใช้ภาพการ์ตูนประกอบการเล่านิทาน ใช้ ภาพการ์ตูนสอนความหมายของคำ ใช้ภาพการ์ตูนสอนความหมายของประโยค หรือใช้สอน เรื่องราวโดยให้ดูภาพแล้วเขียนข้อความใส่บทสนทนาที่สอดคล้องกับภาพที่ให้ดังตัวอย่าง จงเขียนบทสนทนาของชายผู้นี้

9. กระดานผ้าสำลี

เป็นแผ่นไม้บาง ๆ ตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 60x80 ซม. ด้านหน้าหุ้มด้วยผ้าสำลี ใช้ควมคู่กับบัตรคำ บัตรข้อความ หรือแผ่นภาพที่ติดกระดาษทรายหยาบไว้ด้านหลังเพราะกระดาษทรายหยาบจะเกาะติดบนผ้าสำลีได้ดี

ใช้ตอนนำเข้าสู่บทเรียนโดยติดภาพหรือข้อความที่เกี่ยวกับบทเรียน ใช้ฝึกทักษะการพูดประกอบภาพ ฝึกทักษะการฟังโดยให้ผู้เรียนออกมาเรียงบัตรข้อความเป็นเรื่องราวตามที่ฟัง

10. กระเป่าผืน

เป็นแผ่นไม้บาง ๆ ตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาดเท่ากับกระดาษแข็งทำเป็นร่องหรือกระเป่าขนาดใหญ่พอที่จะเสียบบัตรคำได้ติดทับบนกระดาน หรืออาจใช้กระดาษแข็งหนา ทำแบบพับเก็บได้ ก็ได้

วิธีใช้คล้ายกับกระดานผ้าสำลี คือใช้กับบัตรคำ บัตรข้อความ แผ่นภาพ

ควาย	
กว้าง	

11. หุ่น

หุ่นที่เรานำมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยได้นั้น เช่น หุ่นนิ้วมือ หุ่น
 อักษรกระดาด หุ่นเชิด หุ่นชัก และหุ่นลอยตัว

ครูอาจใช้หุ่นเป็นตัวละครพูดนำเข้าสู่บทเรียน ใช้หุ่นประกอบการเล่า
 นิทาน ใช้หุ่นฝึกทักษะการพูด ใช้หุ่นพูดเสนอหนังสือให้นักเรียนสนใจอ่านหนังสือ เป็นต้น

12. ป้ายนิเทศ

คือการจัดบอร์ดภายในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ซึ่งมักใช้แสดง
 ตัวอย่างเรื่องราวที่น่าสนใจ หรือใช้สรุปบทเรียน เช่น เมื่อเรียนเรื่อง “หนูน้อยหอยสังข์” จบ ครูก็นำ
 เรื่องราวทั้งหมดมาสรุปเอาแต่สาระสำคัญมาจัดลงป้ายนิเทศ บางครั้งครูอาจใช้ป้ายนิเทศสอน
 ทักษะการเขียนโดยให้ผู้เรียนร่วมเขียนข้อความติดป้ายนิเทศก็ได้

ตัวอย่างป้ายนิเทศ

13. นิทรรศการ

คือการจัดแสดงสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบทเรียนด้วยการสาธิต การจัดป้ายนิเทศ หรือนำสิ่งอื่น ๆ มาแสดงเพื่อให้ความรู้และประสบการณ์แก่นักเรียน เช่น นิทรรศการวันสุนทรภู่ นิทรรศการบทร้อยกรองของไทย เป็นต้น

14. หนังสือพิมพ์และนิตยสาร

หนังสือพิมพ์และนิตยสารต่าง ๆ เป็นสื่อการเรียนการสอนที่อยู่ใกล้ตัวครูและผู้เรียนมากที่สุด ราคาถูก หาง่าย ใช้สอนภาษาไทยได้ดี เช่น

14.1 ใช้สอนทักษะการฟัง เช่น ครูนำข่าว บทความ บทสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ สารคดี มาอ่านให้ผู้เรียนฟังเพื่อจับใจความ และวิจารณ์การเขียน

14.2 ใช้สอนทักษะการพูด เช่น ครูนำข่าว บทความ การ์ตูนล้อ การโฆษณาสินค้ามาให้ผู้เรียนอ่านแล้วพูดวิจารณ์

14.3 ใช้สอนทักษะการอ่าน เช่น ให้ผู้เรียนนำการ์ตูนล้อการเมืองมาอ่านแบบตีบท นำบทกวีมาอ่านตีความ นำบทความ ข่าว มาอ่านแบบวิเคราะห์ วิวิจารณ์ เป็นต้น

14.4 ใช้สอนทักษะการเขียน เช่น ให้เขียนย่อความจากข่าว บทความ สารคดี ให้เขียนวิจารณ์ข่าว ฝึกเขียนข่าว ฝึกเขียนโฆษณาสินค้า โดยศึกษาตัวอย่างจากหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร เป็นต้น

14.5 ใช้สอนหลักเกณฑ์ภาษา เช่น ให้ผู้เรียนค้นหาคำราชาศัพท์ รวบรวมคำที่มักเขียนผิดจากหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร เป็นต้น

15. วิทย์และโทรทัศน์

เป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีเกือบทุกบ้าน ครูอาจใช้สื่อเหล่านี้สอนทักษะทางภาษาได้คือ

15.1 ใช้สอนทักษะการฟัง เช่น ฟังหรือดูข่าว บทโฆษณาสินค้า คำปราศรัย บทสนทนา ปัญหาบ้านเมือง การอภิปรายแล้ววิจารณ์หรือสรุปใจความสำคัญส่งครู

15.2 ใช้สอนทักษะการพูด โดยให้ดูหรือฟังตัวอย่างการพูดแบบต่าง ๆ จากวิทย์และโทรทัศน์ก่อนที่จะฝึกพูด

15.3 ใช้สอนทักษะการเขียน เช่น ให้ผู้เรียนฟังตัวอย่าง ข่าว บทความ การโฆษณาสินค้าจากวิทย์ โทรทัศน์และฝึกเขียนเอง

15.4 ใช้สอนหลักเกณฑ์ภาษา โดยให้ดูหรือฟังตัวอย่างการใช้ราชาศัพท์ จากวิทย์ โทรทัศน์ ดูรายการ “ภาษาไทยวันละคำ” จากโทรทัศน์แล้วจัดรวบรวมนำไว้

16. เทปบันทึกเสียง

เป็นสื่อการเรียนการสอนที่โรงเรียนมักจัดหาไว้ให้ครูใช้ เพราะใช้ง่าย เคลื่อนย้ายสะดวก และราคาไม่แพงนัก ครูใช้เทปบันทึกเสียงสอนทักษะทางภาษาไทย ดังนี้

16.1 ใช้สอนอ่านทำนองเสนาะ

16.2 ใช้บันทึกข่าว บทความ บทสนทนา บทสัมภาษณ์ มาเปิดให้ผู้เรียนฟังเพื่อฝึกการฟังแล้ววิจารณ์

16.3 ใช้บันทึกเสียงเพลง เสียงธรรมชาติ เสียงแสดงอารมณ์ของคนมาเปิดให้ผู้เรียนฟังแล้วเขียนเรียงความแบบจินตนาการจากเสียงที่ได้ยิน

16.4 ใช้เทปบันทึกเสียงพูด เสียงอ่านทำนองเสนาะ เสียงอ่านตีบทของ ผู้เรียนแล้วเปิดให้ผู้เรียนฟังเพื่อที่จะปรับปรุงการพูด การอ่านของตนต่อไป

17. การแสดง

การแสดงละคร การแสดงบทบาทสมมติ หรือการสร้างสถานการณ์สมมติ เป็นสื่อการเรียนการสอนประเภทการแสดงที่ช่วยฝึกผู้เรียนให้เป็นคนกล้าแสดงออก ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น และฝึกทักษะการจำด้วย การแสดงต่าง ๆ เหล่านี้ครูสามารถนำมาใช้ในการสรุปบทเรียนที่เป็นเรื่องราวหรือวรรณคดีได้ ใช้อธิบายความหมายของคำที่เป็นนามธรรม เช่น ให้ผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติเพื่ออธิบายความหมายของคำพังเพย “กินบนเรือน ขี้รดบนหลังคา” หรือใช้อธิบายคำกริยา อากาธ เช่น กิน นอน เดิน โกรธ อาย เป็นต้น

18. การสาธิต

เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ครูกระทำหรือแสดงให้ดูประกอบการพูดอธิบายให้เห็นกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน เช่น สาธิตการแต่งคำประพันธ์ สาธิตการสร้างคำประสม สาธิตการตัดลายมือ สาธิตการอ่านทำนองเสนาะ เป็นต้น

19. เกม

เป็นสื่อการเรียนการสอนประเภทให้ผู้เรียนลงมือกระทำด้วยการเล่นหรือการแข่งขัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสอนภาษาไทยโดยเฉพาะเด็กเล็ก ๆ ที่ไม่ชอบอยู่นิ่งเฉย ต้องมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ลักษณะเช่นนี้จึงควรนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้เด็กมีความสนใจและตั้งใจเรียนมากขึ้น เช่น แข่งขันจับคู่คำกับความหมาย แข่งขันกันแต่งประโยคจากคำที่ครูเตรียมมาให้ แข่งขันกันเรียงประโยคให้เป็นเรื่องเป็นราว เป็นต้น

ข้อควรระวังคือ ก่อนที่จะเล่นเกม ครูควรพูดทำความเข้าใจในเรื่องระเบียบวินัยเสียก่อน เพราะบางครั้งความอยากให้พวกตนชนะทำให้การเล่นขาดระเบียบก็ได้

20. เพลง

เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเป็นการปูพื้นฐานด้านการแต่งบทร้อยกรองให้แก่เด็กด้วย ทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนจำบทเรียนได้ง่าย ควรให้ผู้เรียนแสดงท่าทางประกอบเพลงด้วยเพื่อจะได้ผ่อนคลายความตึงเครียดจากการเรียน

เนื้อเพลงนอกจากครูจะค้นคว้ามาจากหนังสือประเภทวิธีการสอนต่าง ๆ แล้ว ครูอาจหัดแต่งเพลงเองบ้างก็ได้โดยใช้ทำนองเพลงง่าย ๆ ที่ผู้เรียนคุ้นเคยมาใส่เนื้อร้องที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนลงไป เช่น เพลงสระแอ เพลงตัวสะกดแม่กกด เพลงคำ บัน,บร เพลงคำเป็น คำตาย เป็นต้น

ครูใช้เพลงประกอบการสอนได้ทุกขั้นตอนการสอน เช่น ใช้ตอนนำเข้าสู่บทเรียน ตอนสอน ตอนฝึกทักษะ ตอนสรุปบทเรียน หรือตอนวัดผล เป็นต้น

21. การเล่าเรื่อง

คือการนำเอาเรื่องราวต่าง ๆ เช่น เกร็ดประวัติศาสตร์ พงศาวดาร เทพนิยาย นิทาน ประสพการณ์หรือเรื่องสั้น ที่มีเรื่องเกี่ยวกับบทเรียนมาเล่าให้ผู้เรียนฟัง เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปตามจุดประสงค์ที่ต้องการ เพราะธรรมชาติของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา มีความสนใจที่จะรับฟังเรื่องราวประเภทนี้อยู่แล้ว เช่น ครูเล่านิทานเพื่อนำเข้าสู่

บทเรียน ให้ผู้เรียนฟังนิทานแล้วฝึกย่อความ ฟังนิทานแล้ววิจารณ์ตัวละคร ใช้นิทานประกอบการสอนหลักเกณฑ์ทางภาษา หรือฟังนิทานแล้วเขียนคำยากที่มีในเนื้อเรื่องไปด้วย (เขียนไทย) ฯลฯ

22. ชุดการสอน

เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ครูจัดทำเพื่อเตรียมไว้สอนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยในการสอนแต่ละบทนั้นอาจจะต้องใช้สื่อหลายประเภท เช่น บัตรคำ เทปบันทึกเสียง ภาพ แถบประโยค แผนภูมิ แบบฝึกหัด กระดาษหั่น ฯลฯ ครูก็จะผลิตสื่อเหล่านี้ให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับเรื่องที่จะสอนบรรจุลงกล่องหรือกระเป๋า รวมเรียกชื่อประเภทนี้ว่า “ชุดการสอน” เมื่อถึงเวลาสอนครูก็หิ้วกล่องหรือกระเป๋าชุดการสอนนี้ไปสอนได้เลย

ครูควรผลิตชุดการสอนไว้หลาย ๆ ชุด เช่น ชุดการสอน ป.1 บทที่ 1 ชุดการสอนผันวรรณยุกต์ ชุดการสอนเครื่องหมายวรรคตอน ชุดการสอนเรื่อง “โสนน้อยเรือนงาม” เป็นต้น

23. บทร้อยกรอง

เป็นสื่อการเรียนการสอนที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จัดเตรียมไว้บ้างแล้ว ในภาคผนวกของหนังสือคู่มือการสอนภาษาไทยหรือครูจะจัดหามาจากที่อื่นก็ได้ โดยให้มีเนื้อความสอดคล้องกับเรื่องที่กำลังเรียน ครูใช้บทร้อยกรองสอนทักษะทางภาษาได้หลายอย่าง เช่น ให้ฟังบทร้อยกรองแล้วสรุปใจความสำคัญ ฝึกพูดวิจารณ์การเขียนบทร้อยกรอง ให้ผู้เรียนฝึกอ่านทำนองเสนาะ ให้นักเรียนฝึกแต่งบทร้อยกรอง หรือให้อ่านบทร้อยกรองที่เป็นปริศนาคำทายแล้วทาย เช่น

ฉันคืออะไร	มีไว้ใช้มอง
อยู่เคียงกันสอง	ลองทายกันดู
ลืมได้หลับได้	ทุกคนใช้อยู่
หนุคงจะรู้	ฉันอยู่ที่หน้า

(ครูอาจใช้บทร้อยกรองนี้ทายเพื่อนำเข้าสู่บทเรียนบทที่ 1 ของ ป.1 เรื่อง ตาและการสอนสระ อา)

ครุถามมาลินี	แม่เธอมีลูกมากไหม
เธอรีบตอบทันใด	แม่หนูไซร์มีลูกสามคน
น้องน้องหนูทั้งหมด	แสนงามดและแสนชน
เรียนอยู่นี่ทุกคน	เพื่อฝึกฝนวิชาการ

(ครูอาจใช้ภาพยนตร์สองบทนี้ ฝึกให้ผู้เรียนอ่านเพื่อทำความเข้าใจ โดยถามเกี่ยวกับเนื้อความในบทร้อยกรองนี้)

24. ปริศนาคำทาย

เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ฝึกฝนปฏิภาณไหวพริบ ให้เป็นคนช่างสังเกต รู้จักคิดแก้ปัญหา ทั้งยังให้ความรู้ทางอ้อมแก่ผู้เรียนด้วย ครูจะต้องรู้จักเลือกใช้ปริศนาคำทายให้เหมาะกับเรื่องกำลังสอนอยู่ อาจใช้ตอนนำเข้าสู่บทเรียน ใช้เขียนไทย ใช้สอนหลักเกณฑ์ภาษา ให้ทายความหมายของคำหรือใช้ทายลักษณะนิสัยของตัวละครก็ได้

25. หนังสือเสริมประสบการณ์

คือสื่อการเรียนการสอนประเภทหนังสือที่ไม่ใช่บทเรียน ซึ่งกรมวิชาการเป็นผู้กำหนดรายชื่อให้โรงเรียนเลือกซื้อหามาให้นักเรียนของตนอ่าน เพื่อฝึกทักษะการอ่านและเพื่อขยายประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางกว่าที่เรียนในหนังสือเรียนภาษาไทย เช่น ความรักของแม่ เที้ยววัดพระแก้ว แม่ไก่สีแดง กระเช้าดอกไม้ เมื่อดวงอาทิตย์ถูกกิน ย่าของมานี เป็นต้น

หนังสือเสริมประสบการณ์เหล่านี้ ครูนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนทักษะทางภาษาไทยได้ เช่น ฝึกการอ่านออกเสียง อ่านในใจ ย่อความ อ่านทำนองเสนาะ อ่านตีบท ฝึกพูดวิจารณ์เรื่องหรือตัวละคร เป็นต้น

26. บทเรียนสำเร็จรูป

เป็นบทเรียนที่ผู้เรียนต้องเรียนด้วยตนเอง โดยครูจัดทำขึ้นเพื่อใช้สอนเรื่องใดเรื่องหนึ่งของบทเรียน บทเรียนชนิดนี้ประกอบด้วย คำชี้แจง เนื้อหา คำถาม คำเฉลย หรือคำอธิบาย ผู้เรียนจะต้องอ่านหรือเรียนด้วยตนเอง โดยอ่านเนื้อเรื่องไปตอบคำถามไป พร้อมกับตรวจคำเฉลยเอง เมื่ออ่านจบก็เรียนจบเรื่องพอดี

27. บัตรงาน

การเรียนการสอนในปัจจุบันนี้ มุ่งให้ผู้เรียน “คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น” การจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายตามจุดประสงค์ที่วางไว้ นั้นจะต้องให้ผู้เรียนลงมือทำเอง ศึกษาค้นคว้าเอง หาคำตอบเองให้มากที่สุด ดังนั้นครูผู้สอนจึงพยายามเปลี่ยนแนวการสอนจากครูเป็นผู้ทำ ครูเป็นผู้บอก (ครูเป็นศูนย์กลาง) มาเป็นผู้เรียนเป็นผู้ทำเอง ผู้เรียนเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าเอง ครูเป็นเพียงพี่เลี้ยงให้คำแนะนำปรึกษาและคอย

ตะล่อมให้ผู้เรียนเดินไปให้ตรงจุดประสงค์ที่วางไว้ (ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง) ดังนั้นสื่อการเรียนการสอนอย่างหนึ่งที่ตอบสนองการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว ก็คือ “บัตรงาน”

ตัวอย่าง บัตรงาน

คำที่มีตัวสะกดในแม่กน

1. ให้สมาชิกในกลุ่มปรึกษากันและช่วยกันค้นคว้า เรื่องที่กำหนดให้ 10 นาที แล้วส่งตัวแทนออกไป รายงานหน้าชั้นเรียนกลุ่มละ 3 นาที
2. ให้สมาชิกช่วยกันค้นคว้าหาคำที่มีตัวสะกดใน แม่กน จากหนังสือต่าง ๆ ให้มากที่สุด

28. แบบฝึกหัด

แบบฝึกหัดเป็นสื่อการเรียนการสอนประเภทหนังสือและสิ่งพิมพ์ที่ครูใช้เป็นเครื่องมือในการให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนให้เกิดทักษะในการเรียนรู้ของแขนงวิชาต่าง ๆ คำว่า “ทักษะ” หมายถึงความชำนาญ คล่องแคล่ว รวดเร็วและถูกต้อง ถ้าผู้เรียนคนใดสามารถคิดเลข ได้คล่องแคล่ว รวดเร็ว และถูกต้อง ก็แสดงว่าผู้เรียนผู้นั้นมีทักษะในการคิดเลข และในทำนองเดียวกันถ้าบุคคลใดสามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็วและถูกต้องก็แสดงว่าบุคคลนั้นมีทักษะทางภาษาไทย

“ทักษะ” จะเกิดขึ้นได้เมื่อทำซ้ำ ๆ ฝึกซ้ำ จนเกิดความชำนาญคล่องแคล่ว ว่องไว และถูกต้อง เพราะฉะนั้นครูผู้สอนจะต้องจัดการเรียนการสอนให้เกิดการทำซ้ำขึ้น ฝึกซ้ำ อยู่เสมอ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการเรียนรู้ของวิชานั้น ๆ เครื่องมือสำคัญที่ใช้ฝึกทักษะ ได้แก่ “แบบฝึกหัด” โดยทำแบบฝึกหัด สำหรับแบบฝึกหัดที่มีท้ายบทเรียนหรือหนังสือแบบฝึกหัด ที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ทำให้นั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ครูจะใช้ฝึกผู้เรียนได้ แต่ถ้าจะให้ ผู้เรียนฝึกทำซ้ำมาก ๆ ขึ้นอีก ครูก็สามารถสร้างแบบฝึกหัดขึ้นใช้เองได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แบบฝึกหัดที่ 1

ให้เขียนคำอธิบายภาพต่อไปนี้

